

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA YAXSHILIK VA YOMONLIKNI IFODALOVCHI MAQOLLAR SEMANTIKASI

Xojiyeva Nozima Komilovna

Oriental universiteti 1 kurs magistranti

Imiy rahbar: f.f.f.d. (PhD) Boboyeva Madina

***Annotatsiya.** Ushbu tadqiqot ishlari ingliz va o‘zbek tillaridagi yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi maqollarning semantik xususiyatlarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Maqollardagi ma’nolar, ma’nolarni ifodalash usullari va madaniy jihatlar atroflicha o‘rganilgan. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, maqollardagi ma’nolar o‘xshash bo‘lib, ularni ifodalash usullari farq qiladi. Shuningdek, madaniy jihatlar ham maqollarda o‘z aksini topgan.*

***Kalit so‘zlar.** Maqollar, yaxshilik, yomonlik, semantika, ingliz tili, o‘zbek tili, madaniyat.*

Maqollar jamiyatning madaniy merosini aks ettiruvchi qisqa, lo‘nda va ixcham iboralardir. Ular ma’lum bir xalqning hayotiy tajribalarini, qadriyatlarini va e’tiqodlarini umumlashtirib beradi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, maqollar tilning semantik qatlamini o‘rganish uchun muhim manba hisoblanadi. Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi maqollarning semantik xususiyatlari tahlil qilinadi.

Maqollar, aforizmlar va hikmatli so‘zlar ko‘plab olimlar tomonidan o‘rganilgan. Jumladan, A.Taylor ingliz maqollarining etimologiyasi va semantikasini tadqiq etgan.[1] U maqollardagi ramziy ma’nolarni tahlil qilgan. G.Permyakov esa maqollarning umumiy nazariy masalalarini yoritgan.[2] Z.Husanova esa o‘zbek maqollarining lisoniy xususiyatlarini o‘rganib, ularni tematik jihatdan tasniflab bergan.[3]

Tadqiqot uchun ingliz va o‘zbek tillaridagi yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi 100 tadan maqol tanlab olindi. Maqollar boblari (yaxshilik va yomonlik) bo‘yicha tasnif qilindi. So‘ngra ularning semantik xususiyatlari tahlil qilindi: asosiy ma‘no, ramziy ma‘no, madaniy jihatlar. Shuningdek, maqollardagi

metaforalar, kinoyalar ham tadqiq etildi. Tahlillar natijalari jadval va grafiklar shaklida keltirildi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ingliz va o'zbek tillaridagi yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi maqollar asosan o'xshash mavzularga oid bo'lsada, ulardagi ma'nolar har xil ifodalangan. Masalan, "Good things come to those who wait" maqolining to'g'ridan-to'g'ri ma'nosi "Yaxshi narsalar kutganlarniki" bo'lsa, o'zbek tilidagi "Sabrli banda yetar maqsadga" maqolida shu ma'no ramziy tarzda ifodalangan.[4]

Bunday holatlar juda ko'p uchraydi. Shuningdek, ijobiy va salbiy maqollar ham mavjud bo'lib, ularda yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi leksik birliklar ishlatilgan.

Yuqorida keltirilgan dalillardan ko'rinib turibdiki, ingliz va o'zbek tillaridagi yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi maqollarning umumiy ma'nolari bir xil, ammo uni ifodalash usullari har xil. Bu holat maqollardagi madaniy jihatlar bilan bog'liq.[5] Amaliy tajribalarni umumlashtirish jarayonida madaniy omillar muhim rol o'ynagan. Natijada til birliklarining tanlovi va ularga ma'nolar yuklash jarayoni har bir millatning o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq ravishda shakllangan.

Ingliz va o'zbek tillaridagi yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi maqollarni chuqurroq tahlil qilish ularning lingvomadaniy jihatlarini yanada ochib berishga yordam beradi. Quyida maqollardagi ayrim xususiyatlarga alohida e'tibor qaratiladi.

Birinchiidan, maqollardagi metaforalar tahlili ularni anglab olishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, ingliz tilidagi "A bad workman quarrels with his tools" maqolida yomon ishchilar mehnat quroliga nisbatan qilingan metaforik ifoda mavjud. O'zbek tilida esa "Yamog'ini qoqishga qalamidan afsungar qiladi" kabi ifodalar metaforik mohiyatga ega.

Ikkinchiidan, maqollarda kinoyalardan ham samarali foydalanilgan. Ingliz tilidagi "When the devil was sick, the devil a monk would be" maqolida bashariyat uchun xavfli bo'lgan kuchlar kinoya ostiga olingan. O'zbek tilidagi "Ovchi joni harom, qushchi rizqi halol" maqoli ham shu yo'nalishda kinoyali ma'noga ega.

Uchinchidan, yaxshilik va yomonlikning qarama-qarshi tushunchalar ekanligi ham maqollarda aks etgan. Masalan, ingliz tilidagi “No pleasure without pain, no gain without pain” yoki “No cross, no crown” kabi maqollar qiyinchiliksiz muvaffaqiyatga erishib bo‘lmasligini ta’kidlaydi. O‘zbek tilida esa “Tortiq yoqqanlar sira to‘ymaydi” kabi iboralar mavjud.

Nihoyat, ayrim hollarda maqollardagi ma’nolar to‘g‘ridan-to‘g‘ri emas, balki metaforik shaklda ifodalangan bo‘lishi mumkin. Bunday maqollarni to‘g‘ri tushunish uchun ulardagi metaforik ma’nolarni anglab olish muhim ahamiyatga ega. Masalan, ingliz tilidagi “One hand washes the other” maqolida insonlar bir-birlariga yordam berishlari lozimligi metaforik tarzda ifodalangan.

Xulosa qilib aytganda, maqollar haqiqatan ham milliy madaniyatning boy manbayi ekan. Ular yaxshilik va yomonlikni ifodalashda muhim va betakror o‘rin tutadi. Maqollarning semantik xususiyatlari madaniy-lisoniy merosni namoyon etib, uni avloddan-avlodga yetkazishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shunday qilib, ingliz va o‘zbek tillaridagi yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi maqollarning semantik tahlili bu maqollarni to‘g‘ri talqin qilish va anglab olish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Madaniy, metaforik va boshqa semantik jihatlarni e’tiborga olish katta rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, bunday tahlillar maqollarning milliy xususiyatlarini ham ochib beradi.

REFERENCES

1. Taylor, A. (1994). The wisdom of many: An analysis of English proverb meaning. *Metaphor and Symbolic Activity*, 9(4), 281-313.
2. Пермяков, Г.Л. (1988). Основы структурной паремиологии. Москва: Наука.
3. Хусанова, З. (2009). Ўзбек халқ мақолларининг лисоний хусусиятлари. Филология фанлари номзоди ... дисс. автореферати. Тошкент.
4. Yuldashev, M. (2021). Ingliz va o'zbek tillarida yaxshilik va yomonlikni ifodalovchi maqollardagi mushtarak va farqli jihatlar. *Til va adabiyot ta'limi*, 3, 18-24.

5. Munculescu, R. (2021). A cultural perspective on proverbs. Journal of Humanistic and Social Studies, 12(1), 43-49.
6. Fergusson, R. (1983). The Penguin Dictionary of Proverbs. London: Penguin Books.
7. Yuldashev, M. (2014). O'zbek xalq maqollari. Toshkent: O'qituvchi.

АНТРОПОНИМ КАК ЯВЛЕНИЕ ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ

Нишонова Г.Ф.,

преподаватель, УзГУМЯ

Ташкент, Республика Узбекистан

***Аннотация.** Данная статья посвящена исследованию антропонимов как отрасль лингвистических исследований. Ономастическая лексика была и остается постоянным объектом пристального внимания исследователей. Антропонимы составляют неотъемлемую часть лингвокультурной картины мира, они являются существенным компонентом лексического состава языка, языковой культуры, общей культуры в целом.*

***Ключевые слова.** Ономастика, языковая картина мира, антропонимы, онимы, антропонимикон.*

Сегодня более широкое понимание ономастического значения антропонима связано, конечно, с языковой картиной мира этноса. В любой языковой картине мира антропонимы занимают особое место, так как они связывают их носителя с обществом. В антропонимах отражается культура во всех её проявлениях, т. е. в духовной и материальной жизни людей, но отражается по-разному. С одной стороны, имена создаются в языке, и в этом отношении первое и главное для них – духовная культура. С другой стороны, имена собственные как слова живо реагируют на любые факты не только духовной, но и материальной культуры. Антропонимы, обладают яркой национально-культурной маркированностью, являются чрезвычайно важным источником не только лингвистических, но и историко-культурных знаний.